

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ
આર/ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૦૩/૨૦૧૦

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી એસ.વી. પિંટો સહી/-

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	√	

=====

ગુજરાત રાજ્ય
વિરુદ્ધ
રણછોડભાઈ હિંમતસિંહ જાદવ

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ તરફે સુશ્રી સી.એમ. શાહ, એ.પી.પી.

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી ગોપાલ જી. દવે (૧૯૦૩૩)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી એસ.વી. પિન્ટો

તારીખ : ૨૭/૦૩/૨૦૨૬

મૌખિક ચુકાદો

૧. હાલની અપીલ અપીલકર્તા – રાજ્ય દ્વારા કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૭૮(૧)(૩) હેઠળ વિદ્વાન સ્પેશિયલ જજ અને પ્રિસાઇડિંગ ઓફિસર, ૧લી ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ, જૂનાગઢ દ્વારા સ્પેશિયલ કેસ (એસીબી) નં. ૪૭/૧૯૯૯ માં તારીખ ૧૩.૦૫.૨૦૧૦ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા નિર્દોષ છોડી મૂકવાના ચુકાદા અને હુકમ સામે દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં સામાવાળા – મૂળ આરોપીને ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૭, ૧૩(૧)(ડી) અને ૧૩(૨) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં આવ્યા હતા.

૧.૧. સામાવાળાનો હવે પછી મૂળ કેસમાં તેમના સ્થાન મુજબ 'આરોપી' તરીકે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૨. હાલની અપીલ દાખલ કરવા તરફ દોરી જતી સંબંધિત હકીકતો નીચે મુજબ છે:

૨.૧. આરોપી અમરેલી ખાતે સહાયક પરીક્ષક, લોકલ ફંડ કચેરીમાં નાયબ ઓડિટર તરીકે ફરજ બજાવતા હતા અને ફરિયાદી નશરીન ઇબ્રાહીમભાઈ દલાએ મહેરુનિશા શકુરભાઈ પાલવાલાના પેન્શનના કાગળો આગળ ધપાવવા માટે આરોપીનો સંપર્ક કર્યો હતો. આરોપીએ ફરિયાદી પાસેથી મહેરુનિશા શકુરભાઈ પાલવાલાના પેન્શનના કાગળો આગળ ધપાવવા માટે રૂ. ૧,૦૦૦/- ની ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી કરી હતી. રકમના અંતે, રકમ રૂ. ૫૦૦/- નક્કી કરવામાં આવી હતી અને આરોપીએ ફરિયાદીને તારીખ ૦૩.૦૭.૧૯૯૯ પછી આવવા જણાવ્યું હતું અને તે પેન્શન કેસ પૂર્ણ કરી આપશે તેમ કહ્યું હતું. તારીખ ૦૫.૦૧.૧૯૯૯ ના રોજ, ફરિયાદી આરોપીને મળ્યા અને આરોપીએ તેમને બપોરે ૩:૦૦ વાગ્યા પછી કચેરીએ બોલાવ્યા અને તેમને જણાવ્યું કે તેઓ પેન્શન પેપર્સ અને ઓર્ડર તૈયાર રાખશે અને ફરી એકવાર રૂ. ૫૦૦/- ની રકમની માંગણી કરી હતી. તેણીએ તેની પિતરાઈ બહેન મહેરુનિશા શકુરભાઈ પાલવાલાને ટેલિફોન કરીને બોલાવી હતી અને ફરિયાદી ગેરકાયદેસર લાંચની રકમ આપવા માંગતી ન હોવાથી, તે અમરેલી ખાતે એસીબી પોલીસ સ્ટેશન ગઈ હતી અને ફરિયાદીની ફરિયાદ નોંધવામાં આવી હતી.

૨.૨. ટ્રેપ ગોઠવનાર અધિકારીએ પંચ સાક્ષીઓને બોલાવ્યા અને ફરિયાદીએ રૂ. ૫૦/- ના દરની ૧૦ ચલણી નોટો આપી હતી. ટ્રેપ ગોઠવનાર અધિકારીની સૂચના હેઠળ હેડ કોન્સ્ટેબલ જે.પી. પરમારે એન્થ્રેસીન પાવડર અને અલ્ટ્રાવાયોલેટ લેમ્પનું પ્રદર્શન કર્યું અને ફરિયાદી તેમજ પંચ સાક્ષીઓને તેની

લાક્ષણિકતાઓ સમજાવી હતી. તમામ ચલણી નોટો પર એન્ટ્રેસીન પાવડર લગાડવામાં આવ્યો હતો અને ફરિયાદીના હાથમાં એક પ્લાસ્ટિકની થેલી હતી, જેમાં તેની પાસે કેટલાક કાગળો અને કેટલીક છૂટક ચલણી નોટો ધરાવતું એક કાળું પર્સ હતું અને પર્સનો એક ભાગ ખાલી હતો. હેડ કોન્સ્ટેબલ જે.પી. પરમારે ચલણી નોટો વાળીને પર્સના ખાલી ભાગમાં એન્ટ્રેસીન પાવડરવાળી ચલણી નોટો મૂકી અને ફરિયાદી દ્વારા પર્સ બંધ કરવામાં આવ્યું અને સંબંધિત તમામને જરૂરી સૂચનાઓ આપવામાં આવી અને પંચનામું ભાગ-૧ કરવામાં આવેલ. નક્કી કર્યા મુજબ, ફરિયાદી, પંચ સાક્ષીઓ અને ટ્રેપિંગ ટીમના સભ્યો આશરે ૧૬:૨૦ કલાકે એસીબી કચેરીથી નીકળીને સહાયક પરીક્ષકની કચેરી, અમરેલી ખાતે ગયા અને ફરિયાદી તેમજ પંચ સાક્ષી આરોપીને મળ્યા. ફરિયાદીએ આરોપીને જણાવ્યું કે તેમને પેન્શનનો હુકમ મળી ગયો છે, પરંતુ પેન્શન કેવી રીતે લેવું તે સમજાતું નથી અને તેમને તે સમજાવવા જણાવ્યું અને આરોપીએ ફરિયાદીને હાથ ધરવાની કાર્યવાહી વિગતવાર સમજાવી હતી. ફરિયાદી અને પંચ સાક્ષી કચેરીમાંથી બહાર નીકળ્યા અને જ્યારે તેઓ કચેરીમાંથી બહાર નીકળી રહ્યા હતા, ત્યારે આરોપી તેમની પાછળ આવ્યા અને તેમને આગળના એક ખાલી રૂમમાં બોલાવ્યા અને ફરિયાદી, પંચ સાક્ષી અને મહેરુનિશા તે રૂમમાં ગયા જ્યાં આરોપીએ ગેરકાયદેસર લાંચની રકમની માંગણી કરી હતી. ફરિયાદીએ પોતાના જમણા હાથથી પોતાના પર્સમાંથી સરકારી પાવડરવાળી ચલણી નોટો કાઢીને આરોપીને આપી, જેમણે તે સ્વીકારીને પોતાના શર્ટના જમણા બિસ્સામાં મૂકી અને પોતાના રૂમમાં ગયા.

ફરિયાદીએ પૂર્વ-નિર્ધારિત સંકેત આપ્યો અને ટ્રેપિંગ ટીમના સભ્યોએ આવીને આરોપીને પકડી લીધા. જરૂરી કાર્યવાહી કરવામાં આવી અને એસીબી પોલીસ સ્ટેશન, અમરેલી ખાતે પી.સી. એક્ટની કલમ ૭, ૧૩(૧)(ડી) અને ૧૩(૨) હેઠળ ગુનો રજિસ્ટર નં. ૧/૧૯૯૬ દાખલ કરવામાં આવ્યો.

૨.૩. આરોપીને સમન્સની યોગ્ય રીતે બજવણી કરવામાં આવી હતી અને આરોપી વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ હાજર થયા હતા અને કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૨૦૭ હેઠળની યોગ્ય પ્રક્રિયા પૂર્ણ થયા પછી, આંક ૫ પર આરોપી સામે આરોપનામું ઘડવામાં આવ્યું હતું અને આંક ૬ પર આરોપીનું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું, જેમાં આરોપીએ આરોપનામામાં મૂકવામાં આવેલા આક્ષેપોનો ઇનકાર કર્યો હતો અને ફરિયાદપક્ષનો સમગ્ર પુરાવો રેકર્ડ પર લેવામાં આવ્યો હતો. ફરિયાદપક્ષે આરોપી સામેનો આરોપ સાબિત કરવા માટે ૬ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી અને ૭ દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા હતા. વિદ્વાન એ.પી.પી. એ આંક ૫૭ પર પુરાવો પૂરો થયાનું પુરસિસ દાખલ કર્યું હતું અને કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીનું વિશેષ નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું, જેમાં આરોપીએ તેમની સામેના તમામ પુરાવાઓનો ઇનકાર કર્યો હતો અને જણાવ્યું હતું કે તેમની સામે ખોટો કેસ દાખલ કરવામાં આવ્યો છે.

૨.૪. વિદ્વાન એ.પી.પી. અને આરોપી તરફે વિદ્વાન વકીલની દલીલો સાંભળ્યા પછી, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા આરોપીને

તમામ ગુનાઓમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂક્યા હતા.

૩. નિર્દોષ છોડી મૂકવાના ચુકાદા અને હુકમથી વ્યથિત અને અસંતુષ્ટ થઈને, અપીલકર્તા - રાજ્ય દ્વારા હાલની અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં મુખ્યત્વે જણાવાયું છે કે ચુકાદો અને હુકમ કાયદા, રેકર્ડ પરના પુરાવા અને ન્યાયના સિદ્ધાંતોથી વિરુદ્ધ છે અને કેસની હકીકત દ્વારા સમર્થન ન મળતા અનુમાનો પર તથા કાયદા દ્વારા મંજૂર ન હોય તેવી ધારણાઓ પર આધારિત છે. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાની યોગ્ય મૂલવણી કરી નથી, અને ખાસ કરીને, ફરિયાદીના પુરાવાની મૂલવણી કરી નથી, જેમણે સ્પષ્ટપણે જુબાની આપી છે કે આરોપીએ ગેરકાયદેસર લાંચની રકમની માંગણી કરી હતી. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ એ બાબતની મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે ગુનાના ઘટકો એટલે કે માંગણી, સ્વીકૃતિ અને વસૂલાત વાજબી શંકાથી પર સ્પષ્ટપણે સાબિત થયા છે; તેમ છતાં, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે મહત્વપૂર્ણ પાસાઓને ફગાવી દીધા છે અને ગંભીર ભૂલ કરી છે, જેના પરિણામે ન્યાયની નિષ્ફળતા થઈ છે. સામાવાળાને નિર્દોષ છોડી મૂકતી વખતે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે આપેલા કારણો અયોગ્ય, વિકૃત અને કાયદાની દ્રષ્ટિએ ખામીયુક્ત છે અને વાદગ્રસ્ત ચુકાદો ગેરકાયદેસર, અયોગ્ય અને વિકૃત હોવાથી તેને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવો જરૂરી છે.

૪. અપીલકર્તા – રાજ્ય તરફે વિદ્વાન અધિક લોક ફરિયાદપક્ષ સુશ્રી સી.એમ. શાહ અને સામાવાળા – મૂળ આરોપી તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી ગોપાલ

જી. દવેને સાંભળવામાં આવ્યા. નિર્દોષ છોડી મૂકવાના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમનું અવલોકન કર્યું છે અને કેસના રેકર્ડ પર રહેલા ફરિયાદપક્ષના સમગ્ર પુરાવાની પુનઃ મૂલવણી કરી છે.

પ. અપીલકર્તા – રાજ્ય તરફે વિદ્વાન એ.પી.પી. સુશ્રી સી.એમ. શાહે આ કોર્ટ સમક્ષ રેકર્ડ પરના ફરિયાદપક્ષના સમગ્ર પુરાવાનું વાંચન કર્યું છે અને ભારપૂર્વક દલીલ કરી છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ દેખીતી રીતે ગેરકાયદેસર, વિકૃત અને કાયદાકીય રીતે તદ્દન અસમર્થનીય છે, કારણ કે તે રેકર્ડ પર ઉપલબ્ધ સચોટ, વિશ્વસનીય અને અખંડ પુરાવાઓની સંપૂર્ણ અવગણના કરીને આપવામાં આવ્યો છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સંજોગોની સમગ્ર કડીની મૂલવણી કરવામાં સદંતર નિષ્ફળ રહી છે, જે અચૂકપણે સામાવાળા-આરોપીના વાંક તરફ નિર્દેશ કરે છે અને તેમની નિર્દોષતા સાથે સંપૂર્ણપણે અસંગત છે. ફરિયાદપક્ષે પંચ સાક્ષીઓ, ટ્રેપ ગોઠવનાર અધિકારી અને અન્ય ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓની સુસંગત અને સમર્થનકારી જુબાની દ્વારા ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને સ્વીકૃતિ નિર્ણાયક રીતે સાબિત કરી છે, જે દસ્તાવેજી પુરાવા અને સફળ ટ્રેપ દ્વારા સંપૂર્ણપણે પુષ્ટિ પામેલ છે, જેમાં સામાવાળા-આરોપીના કબજામાંથી એન્થ્રેસીન પાવડરવાળી ચલણી નોટો રિકવર કરવામાં આવી હતી. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે નજીવી અને બિનમહત્વપૂર્ણ વિસંગતતાઓ પર આવા ઉત્કૃષ્ટ પુરાવાઓને ફગાવી દેવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે,

જે બાબતના મૂળ સુધી જતી નથી, અને આમ અતિ-તકનીકી અને સંકુચિત અભિગમ અપનાવ્યો છે. વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે એકવાર લાંચની સ્વીકૃતિ સાબિત થઈ જાય પછી, પી.સી. એક્ટની કલમ ૨૦ હેઠળનું વૈધાનિક અનુમાન સામાવાળા-આરોપી સામે સીધું લાગુ પડે છે, જેઓ પોતાના શરીર/હાથ પર એન્ટ્રેસીન પાવડરની હાજરી અંગે કોઈ સચોટ અથવા યોગ્ય ખુલાસો આપીને તેનું ખંડન કરવામાં સદંતર નિષ્ફળ રહ્યા છે. ફોજદારી કાર્યવાહી માટેની માન્ય મંજૂરીને પણ સંપૂર્ણપણે અવગણવામાં આવી છે. તેથી, વિદ્વાન જજ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણો માત્ર ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોથી વિરુદ્ધ નથી પરંતુ પ્રત્યક્ષ ગેરકાયદેસરતા અને પુરાવાની ગંભીર ગેરમૂલવણીથી પણ પીડાય છે. આવા સંજોગોમાં, વાદગ્રસ્ત ચુકાદો ન્યાયની ગંભીર નિષ્ફળતામાં પરિણમ્યો હોવાથી, તેને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાને પાત્ર છે, અને સામાવાળા-આરોપી કાયદા અનુસાર દોષિત ઠરવાને પાત્ર છે.

૬. સામાવાળા તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી ગોપાલ દવેએ રજૂઆત કરી છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે તમામ મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાઓની યોગ્ય મૂલવણી કરી છે અને વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમમાં કોઈ વિકૃતિ કે ગેરકાયદેસરતા નથી અને અપીલ નામંજૂર કરવી જોઈએ.

૭. સૌપ્રથમ, વર્તમાન કેસની હકીકતોની ચર્ચા કરતાં પહેલાં, સુરેન્દ્ર સિંહ અને અન્ય વિ. ઉત્તરાખંડ રાજ્ય, ૨૦૨૫ આઈ.એન.એસ.સી. ૧૧૪ માં નોંધાયેલા કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના પેરા ૧૧ ના અવલોકનો રજૂ કરવા ઉચિત

રહેશે:

“૧૧. તાજેતરમાં, બાબુ સાહેબગૌડા રુદ્રગૌડાર અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય ના કેસમાં, આ કોર્ટની એક બેંચ કે જેમાં અમારામાંથી એક સભ્ય હતા (બી.આર. ગવર્ધ, ન્યાયમૂર્તિ), ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારા સામે અપીલમાં હસ્તક્ષેપના વ્યાપ અંગેની કાયદાકીય સ્થિતિ પર વિચારણા કરવાની તક મળી હતી. નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

‘૩૮. સૌ પ્રથમ, અમે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા આરોપીના નિર્દોષ છૂટકારાને પડકારવા માટે રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા હસ્તક્ષેપના વ્યાપને સંચાલિત કરતા આ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોનો પુનરોચ્ચાર કરવા માંગીએ છીએ.

૩૯. રાજેશ પ્રસાદ વિ. બિહાર રાજ્ય [રાજેશ પ્રસાદ વિ. બિહાર રાજ્ય, (૨૦૨૨) ૩ એસ.સી.સી. ૪૭૧ : (૨૦૨૨) ૨ એસ.સી.સી. (ફિ.) ૩૧] માં આ કોર્ટે અગાઉના વિવિધ ચુકાદાઓ પર વિચારણા કર્યા પછી આ ક્ષેત્રને આવરી લેતી કાયદાકીય સ્થિતિનો સારાંશ આપ્યો હતો અને નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું : (એસ.સી.સી. પાના ૪૮૨-૮૩, પેરા ૨૯)

૨૯. ચુકાદાઓની શ્રેણીનો સંદર્ભ લીધા પછી, આ કોર્ટે નિર્દોષ છોડી મૂકવાના હુકમ સામેની અપીલ સાથે કામ કરતી વખતે એપેલેટ કોર્ટની

સત્તાઓ અંગે નીચેના શબ્દોમાં સામાન્ય સિદ્ધાંતો તારવ્યા હતા : (ચંદ્રપ્પા કેસ [ચંદ્રપ્પા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, (૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૧૫ : (૨૦૦૭) ૨ એસ.સી.સી. (ફિ.) ૩૨૫], એસ.સી.સી. પાનું ૪૩૨, પેરા ૪૨)

૪૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી, અમારા સુવિચારિત મતે, નિર્દોષ છોડી મૂકવાના હુકમ સામે અપીલમાં એપેલેટ કોર્ટની સત્તાઓ અંગે નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો ઉદ્ભવે છે:

(૧) એપેલેટ કોર્ટ પાસે પુરાવાની પુનઃ મૂલવણી, સમીક્ષા અને પુનર્વિચારણા કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે કે જેના પર નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો હુકમ આધારિત છે;

(૨) કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ દોષિત ઠરાવવાના હુકમ સામેની અપીલ અને નિર્દોષ છોડી મૂકવાના હુકમ સામેની અપીલ વચ્ચે કોઈ ભેદભાવ રાખતો નથી. બંને કેસોમાં એપેલેટ કોર્ટ પાસે પુરાવાની યોગ્ય મૂલવણી કરવાની સમાન સત્તાઓ છે;

(૩) જો કે, એપેલેટ કોર્ટે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છોડી મૂકવાના હુકમ દ્વારા આરોપીની નિર્દોષતાનું પ્રારંભિક અનુમાન પુષ્ટિ પામે છે અથવા મજબૂત બને છે;

(૪) જો કેસમાં રજૂ કરાયેલા પુરાવા પરથી બે વ્યાજબી તારણો શક્ય હોય,

તો નિર્દોષ છોડી મૂકવાના હુકમમાં હસ્તક્ષેપ ન કરવો જોઈએ;

(૫) સામાન્ય સિદ્ધાંત તરીકે જ્યાં સુધી ટ્રાયલ કોર્ટના તારણો દેખીતી રીતે વિકૃત, ગેરકાયદેસર અથવા પુરાવા પર સંપૂર્ણપણે અસંભવિત ન હોય ત્યાં સુધી નિર્દોષ છોડી મૂકવાના હુકમમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.’

૪૦. વધુમાં, એચ.ડી. સુંદરા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય [એચ.ડી. સુંદરા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, (૨૦૨૩) ૯ એસ.સી.સી. ૫૮૧ : (૨૦૨૩) ૩ એસ.સી.સી. (ફિ.) ૭૪૮] માં આ કોર્ટે સીઆરપીસીની કલમ ૩૭૮ હેઠળ નિર્દોષ છોડી મૂકવા સામેની અપીલનો નિકાલ કરતી વખતે એપેલેટ અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગને સંચાલિત કરતા સિદ્ધાંતોનો સારાંશ નીચે મુજબ આપ્યો હતો :
(એસ.સી.સી. પાનું ૫૮૪, પેરા ૮)

‘૮. ...

૮.૧. આરોપીનો નિર્દોષ છૂટકારો નિર્દોષતાના અનુમાનને વધુ મજબૂત બનાવે છે;

૮.૨. એપેલેટ કોર્ટ, નિર્દોષ છોડી મૂકવા સામેની અપીલની સુનાવણી કરતી વખતે, મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાની પુનઃ મૂલવણી કરવા માટે હકદાર છે;

૮.૩. એપેલેટ કોર્ટે, નિર્દોષ છોડી મૂકવા સામેની અપીલનો નિર્ણય કરતી

વખતે, પુરાવાની પુનઃ મૂલવણી કર્યા પછી, એ વિચારવું જરૂરી છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા લેવાયેલો દ્રષ્ટિકોણ રેકર્ડ પરના પુરાવાના આધારે લઈ શકાય તેવો સંભવિત દ્રષ્ટિકોણ છે કે કેમ;

૮.૪. જો લેવાયેલો દ્રષ્ટિકોણ સંભવિત દ્રષ્ટિકોણ હોય, તો એપેલેટ કોર્ટ બીજો દ્રષ્ટિકોણ પણ શક્ય હતો તે આધારે નિર્દોષ છોડી મૂકવાના હુકમને ઉલટાવી શકતી નથી; અને

૮.૫. એપેલેટ કોર્ટ નિર્દોષ છોડી મૂકવાના હુકમમાં ત્યારે જ હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે જો તે એવા તારણ પર આવે કે રેકર્ડ પરના પુરાવાના આધારે માત્ર એક જ નિષ્કર્ષ નોંધી શકાય તેમ હતો કે આરોપીનો ગુનો વાજબી શંકાથી પર સાબિત થયો હતો અને અન્ય કોઈ નિષ્કર્ષ શક્ય ન હતો.’

૪૧. આમ, એ બાબત શંકાથી પર છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આરોપીની તરફેણમાં નોંધવામાં આવેલા નિર્દોષ છોડી મૂકવાના ચુકાદાને ઉલટાવવા માટે એપેલેટ કોર્ટ દ્વારા હસ્તક્ષેપનો વ્યાપ નીચેના સિદ્ધાંતોની મર્યાદામાં રહીને વાપરવો જોઈએ: ૪૧.૧. કે નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો ચુકાદો પ્રત્યક્ષ વિકૃતિથી પીડાય છે;

૪૧.૨. કે તે રેકર્ડ પરના મહત્વપૂર્ણ પુરાવાઓને ખોટી રીતે વાંચવા/ધ્યાને ન લેવા પર આધારિત છે; અને

૪૧.૩. કે કોઈ બે વ્યાજબી ઢ્રષ્ટિકોણ શક્ય નથી અને રેકર્ડ પર ઉપલબ્ધ પુરાવા પરથી માત્ર આરોપીના વાંક સાથે સુસંગત ઢ્રષ્ટિકોણ જ શક્ય છે.”

૮. કાયદાનો એ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે નિર્દોષ છોડી મૂકવા સામેની અપીલમાં, એપેલેટ કોર્ટ એ મર્યાદાથી બંધાયેલી છે કે જ્યાં સુધી વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરાયેલા પુરાવાની મૂલવણી કર્યા પછી એવું ન જણાય કે કોઈ પ્રત્યક્ષ ગેરકાયદેસરતા અથવા વિકૃતિ છે કે જેના પર કોર્ટ ક્યારેય પહોંચી શકી ન હોત, ત્યાં સુધી નિર્દોષ છોડી મૂકવાના હુકમમાં કોઈ હસ્તક્ષેપ કરવાનો નથી. એ પણ એક સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે એપેલેટ કોર્ટ માટે પુરાવાની સમીક્ષા કરવા પર કોઈ પ્રતિબંધ નથી, પરંતુ સામાન્ય રીતે નિર્દોષ છોડી મૂકવાના હુકમમાં હસ્તક્ષેપ કરવામાં આવશે નહીં કારણ કે નિર્દોષ છોડી મૂકવાના હુકમથી આરોપીની નિર્દોષતાનું અનુમાન વધુ મજબૂત બને છે. ફોજદારી કેસોમાં ન્યાય પ્રશાસનના તાણાવાણામાંથી પસાર થતો સુવર્ણ સિદ્ધાંત એ છે કે જો ફરિયાદપક્ષના કેસમાં રજૂ કરાયેલા પુરાવા પરથી બે ઢ્રષ્ટિકોણ શક્ય હોય એટલે કે (૧) આરોપીનો વાંક અને (૨) તેની નિર્દોષતા, તો જે ઢ્રષ્ટિકોણ આરોપીની તરફેણમાં હોય તે અપનાવવો જોઈએ, અને જો ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપીની તરફેણમાં ઢ્રષ્ટિકોણ લીધો હોય, તો એપેલેટ કોર્ટે નિર્દોષ છોડી મૂકવાના તારણોમાં ખતેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં. એપેલેટ કોર્ટ નિર્દોષ છોડી મૂકવાના ચુકાદા અને હુકમમાં ત્યારે જ હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે જ્યારે પ્રબળ અને મજબૂત કારણો હોય અને હુકમ સ્પષ્ટપણે અવાસ્તવિક હોય અને જ્યાં એપેલેટ કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવે કે

પુરાવાના આધારે દોષિત ઠરાવવો અનિવાર્ય છે.

૯. પી.સી. એક્ટ હેઠળના કેસોના સંબંધમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીરજ દત્તા વિ. સ્ટેટ (ગવર્નમેન્ટ ઓફ એન.સી.ટી. ઓફ દિલ્હી), ૨૦૨૨ ૦ સુપ્રીમ (એસસી) ૧૨૪૮ માં નોંધાયેલા કેસમાં પેરા નં. ૬૮ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“૬૮. ઉપરોક્ત ચર્ચા પરથી જે ફલિત થાય છે તેનો સારાંશ નીચે મુજબ છે: -

(એ) સદર કાયદાની કલમ ૭ અને ૧૩(૧)(ડી)(૧) અને (૨) હેઠળ આરોપી જાહેર સેવકનો વાંક સાબિત કરવા માટે ફરિયાદપક્ષ દ્વારા મુદ્દાના તથ્ય તરીકે જાહેર સેવક દ્વારા ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને સ્વીકૃતિની સાબિતી અનિવાર્ય શરત (સાઈન ક્વા નોન) છે. (બી) આરોપીનો વાંક સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદપક્ષે સૌ પ્રથમ હકીકતના સ્વરૂપે ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને ત્યારબાદની સ્વીકૃતિ સાબિત કરવી પડશે. આ વિવાદિત હકીકત કાં તો સીધા પુરાવા દ્વારા સાબિત કરી શકાય છે જે મૌખિક પુરાવા અથવા દસ્તાવેજી પુરાવાના સ્વરૂપમાં હોઈ શકે છે. (સી) વધુમાં, મુદ્દાનું તથ્ય, એટલે કે, ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને સ્વીકૃતિની સાબિતી, સીધા મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાના અભાવમાં સંજોગોવશાત પુરાવા દ્વારા પણ સાબિત કરી શકાય છે. (ડી) વિવાદિત હકીકત, એટલે કે, જાહેર સેવક દ્વારા ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને

સ્વીકૃતિ સાબિત કરવા માટે, નીચેના પાસાઓ ધ્યાનમાં રાખવાના રહેશે:

(૧) જો લાંચ આપનાર દ્વારા જાહેર સેવક તરફથી કોઈ માંગણી ન હોવા છતાં ચૂકવણી કરવાની ઓફર કરવામાં આવે અને બાદમાં જાહેર સેવક માત્ર ઓફરનો સ્વીકાર કરે અને ગેરકાયદેસર લાંચ મેળવે, તો તે સદર કાયદાની કલમ ૭ મુજબ સ્વીકૃતિનો કેસ છે. આવા કેસમાં, જાહેર સેવક દ્વારા પૂર્વ માંગણી હોવી જરૂરી નથી.

(૨) બીજી તરફ, જો જાહેર સેવક માંગણી કરે છે અને લાંચ આપનાર તે માંગણી સ્વીકારે છે અને માંગેલી લાંચ આપે છે જે બદલામાં જાહેર સેવક દ્વારા મેળવવામાં આવે છે, તો તે પ્રાપ્ત કરવાનો કેસ છે. પ્રાપ્ત કરવાના કેસમાં, ગેરકાયદેસર લાંચ માટેની પૂર્વ માંગણી જાહેર સેવક તરફથી ઉદ્ભવે છે. આ સદર કાયદાની કલમ ૧૩(૧)(ડી)(૧) અને (૨) હેઠળનો ગુનો છે.

(૩) ઉપરોક્ત (૧) અને (૨) બંને કેસોમાં, લાંચ આપનાર દ્વારા ઓફર અને જાહેર સેવક દ્વારા માંગણી અનુક્રમે ફરિયાદપક્ષ દ્વારા મુદ્દાના તથ્ય તરીકે સાબિત કરવાની રહેશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, વિશેષ કંઈ પણ વિના માત્ર ગેરકાયદેસર લાંચની સ્વીકૃતિ અથવા પ્રાપ્તિ સદર કાયદાની અનુક્રમે કલમ ૭ અથવા કલમ ૧૩(૧)(ડી)(૧) અને (૨) હેઠળ ગુનો બનશે નહીં. તેથી, સદર કાયદાની કલમ ૭ હેઠળ ગુનો સાબિત કરવા માટે, લાંચ

આપનાર તરફથી ઓફર ઉદ્ભવવી જોઈએ જે જાહેર સેવક દ્વારા સ્વીકારવામાં આવે જે ગુનો બનાવે. તે જ રીતે, જાહેર સેવક દ્વારા પૂર્વ માંગણી જ્યારે લાંચ આપનાર દ્વારા સ્વીકારવામાં આવે અને બદલામાં ચૂકવણી કરવામાં આવે જે જાહેર સેવક દ્વારા મેળવવામાં આવે, તો તે સદર કાયદાની કલમ ૧૩(૧)(ડી) અને (૧) અને (૨) હેઠળ મેળવવાનો ગુનો બનશે. (ઈ) ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને સ્વીકૃતિ અથવા મેળવવાના સંબંધમાં હકીકતનું અનુમાન કાયદાની અદાલત દ્વારા અનુમાનના આધારે ત્યારે જ કરી શકાય જ્યારે પાયાની હકીકતો સંબંધિત મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવા દ્વારા સાબિત થઈ હોય અને તેના અભાવમાં નહીં. રેકર્ડ પરની સામગ્રીના આધારે, ફરિયાદપક્ષ દ્વારા માંગણીની હકીકત સાબિત થઈ છે કે નહીં તે ધ્યાનમાં લેતી વખતે હકીકતનું અનુમાન લગાવવાની કોર્ટ પાસે વિવેકાધીન સત્તા છે. અલબત્ત, હકીકતનું અનુમાન આરોપી દ્વારા ખંડનને આધીન છે અને ખંડનના અભાવમાં અનુમાન કાયમ રહે છે. (એફ) જો ફરિયાદી 'હોસ્ટાઈલ' જાહેર થાય, અથવા મૃત્યુ પામ્યો હોય અથવા ટ્રાયલ દરમિયાન પુરાવો આપવા માટે અસમર્થ હોય, તો ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અન્ય કોઈપણ સાક્ષીના પુરાવા રજૂ કરીને સાબિત કરી શકાય છે જે ફરીથી કાં તો મૌખિક અથવા દસ્તાવેજી પુરાવા દ્વારા પુરાવો આપી શકે છે અથવા ફરિયાદપક્ષ સંજોગોવશાત પુરાવા દ્વારા કેસ સાબિત કરી શકે છે. ટ્રાયલ રદબાતલ થતી નથી કે તે આરોપી જાહેર સેવકના નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમમાં પરિણમતી

નથી. (જી) સદર કાયદાની કલમ ૭ નો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, મુદ્દાના તથ્યોની સાબિતી પર, કલમ ૨૦ કોર્ટને એવું અનુમાન લગાવવાનો આદેશ આપે છે કે ગેરકાયદેસર લાંચ સદર કલમમાં જણાવ્યા મુજબ હેતુ અથવા ઈનામના હેતુ માટે હતી. સદર અનુમાન કોર્ટ દ્વારા કાનૂની અનુમાન અથવા કાયદામાં અનુમાન તરીકે લગાવવું પડશે. અલબત્ત, સદર અનુમાન પણ ખંડનને આધીન છે. કલમ ૨૦ સદર કાયદાની કલમ ૧૩(૧)(ડી)(૧) અને (૨) ને લાગુ પડતી નથી.

(એચ) અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે સદર કાયદાની કલમ ૨૦ હેઠળનું કાયદાકીય અનુમાન ઉપરોક્ત મુદ્દા (ઈ) માં સંદર્ભિત હકીકતના અનુમાનથી અલગ છે કારણ કે અગાઉનું ફરજિયાત અનુમાન છે જ્યારે પછીનું પ્રકૃતિમાં વિવેકાધીન છે.”

૧૦. કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોના પ્રકાશમાં, રેકર્ડ પરના પુરાવાની પુનઃ મૂલવણી કરવામાં આવે છે અને આંક ૧૫ પર તપાસાયેલા ફ.સા.-૧ નશરીન ઇબ્રાહીમભાઈ દલા ફરિયાદી છે જેમણે આંક ૧૬ પર રજૂ કરાયેલી ફરિયાદમાં જણાવ્યા મુજબની હકીકતો વર્ણવી છે. ફરિયાદીએ જણાવ્યું છે કે તેણી ફરિયાદ નોંધાવવા ગઈ હતી અને તેણીએ આપેલી ચલણી નોટો પર એન્થ્રેસીન પાવડર લગાડવામાં આવ્યો હતો અને તેણીના પર્સમાં મૂકવા માટે તેણીને આપવામાં આવ્યો હતો અને જ્યારે તેઓ આરોપીની કચેરીએ ગયા ત્યારે તેણીની પિતરાઈ બહેન મહેરુન્નિશા તેણીની સાથે હતી. તેણીએ અને તેણીની

બહેન મહેરુનિશાએ પેન્શન ઓર્ડર બાબતે આરોપી સાથે વાતચીત કરી હતી અને તે બંનેએ તેમનો આભાર માન્યો હતો અને નીકળી ગયા હતા અને આરોપી તેમની પાછળ પાછળ ગયા હતા અને તેણીએ આરોપીને રકમ આપી હતી. સાક્ષીએ જણાવ્યું છે કે એક વર્ષ પછી, ચલણી નોટો તેણીને આપવામાં આવી હતી અને તેણીએ તે શર્ટને આરોપીનો હોવાનું ઓળખવાનો ઇનકાર કર્યો છે. વધુમાં, તેણીએ જણાવ્યું છે કે તે સમયે, કચેરીમાં ઘણા લોકો અને ભીડ હતી અને તેણી તથા તેણીની બહેન મહેરુનિશા એક ખૂણામાં ઊભા હતા અને ટ્રેપ ગોઠવનાર અધિકારી કચેરીમાં આવ્યા પછી શું બન્યું તે તેઓ જાણતા નથી. સાક્ષીએ ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું નથી અને તેણીને પક્ષદ્રોહી જાહેર કરવામાં આવી છે અને વિદ્વાન એ.પી.પી. દ્વારા તેણીની વિસ્તૃત ઉલટતપાસ કરવામાં આવી છે. વિદ્વાન એ.પી.પી. દ્વારા કરવામાં આવેલી ઉલટતપાસમાં, સાક્ષીએ જણાવ્યું છે કે તેણી અને તેણીની બહેન મહેરુનિશા સાંજે આશરે ૬:૦૦ વાગ્યે તે સ્થળેથી નીકળી ગયા હતા અને જ્યાં સુધી તેઓ હાજર હતા ત્યાં સુધી કોઈ લખાણનું કામ થયું ન હતું. તેણી અને તેણીની બહેન તેણીના પેન્શન કેસના સંબંધમાં આરોપી અને અન્ય ઉચ્ચ અધિકારીઓને મળતા હતા અને તેણીની બહેન મહેરુનિશાનો પેન્શન ઓર્ડર તારીખ ૧૪.૧૨.૧૯૯૮ નો હતો. તેણી વાકેફ હતી કે તેણીની બહેન મહેરુનિશાને તેણીના પેન્શન માટે પીપીઓ બુક મળી ગઈ હતી અને તેણીની બહેન વચનિવૃત્ત થયાના બે મહિના પછી પેન્શન પ્રક્રિયા શરૂ થઈ હતી. આ ઘટના પહેલાં, આરોપી સામે મૌખિક કે લેખિતમાં કોઈ ફરિયાદ

દાખલ કરવાનું તેણી પાસે કોઈ કારણ ન હતું. જ્યારે પણ તેણી કેટલીકવાર કચેરીએ ગઈ હતી, ત્યારે તેણીની બહેન મહેરુનિશા તેણીની સાથે હતી અને તેણી તારીખ ૦૫.૦૧.૧૯૯૯ ના રોજ વાકેફ હતી કે મહેરુનિશાનો પેન્શન ઓર્ડર તારીખ ૧૪.૧૨.૧૯૯૮ ના રોજ પસાર થઈ ચૂક્યો હતો. તેણીએ એસીબી કચેરી, અમરેલી ખાતેના અધિકારીને જાણ કરી હતી કે તેણીની બહેનનો પેન્શન ઓર્ડર પહેલેથી જ પસાર થઈ ગયો છે અને તેણીએ પેન્શન ફાઇલ પહેલેથી જ જોઈ લીધી છે. સાક્ષીએ જણાવ્યું છે કે તેણી અમરેલીની ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટોમાં પ્રેક્ટિસ કરતી વકીલ પણ છે અને પ્રેસ રિપોર્ટર તરીકે પણ કામ કરતી હતી અને તારીખ ૧૪-૧૨-૧૯૯૮ ના રોજ જ્યારે તેણીની બહેનનો પેન્શન ઓર્ડર પસાર થયો ત્યારે આરોપીની કચેરી પાસે પીપીઓ પુસ્તકોનો સ્ટોક ન હતો અને તે કારણોસર કચેરી દ્વારા પીપીઓ પુસ્તક આપવામાં આવ્યું ન હતું અને આરોપીએ તેમને આ બાબત જણાવી હતી. એસીબી કચેરીમાં ફરિયાદ કોણ લખી રહ્યું હતું તે તેણી જાણતી નથી અને આશરે ૩૦ મિનિટ પછી તેણીની ફરિયાદ લેવાયા બાદ, તેણીએ એસીબી કચેરી છોડી દીધી હતી.

૧૦.૧. આંક ૨૧ પર તપાસાયેલા ફ.સા.-૨ શાંતાબેન લક્ષ્મણભાઈ પઢીયાર પંચ સાક્ષી છે જેમણે તારીખ ૦૫.૦૧.૧૯૯૯ ના રોજ જ્યારે તેણી અને અન્ય પંચ સાક્ષી રમણિકલાલ કેશવભાઈ સોજીત્રા અમરેલી ખાતે એસીબી કચેરીએ ગયા હતા ત્યારથી લઈને ટ્રેપ સફળ થઈ ત્યાં સુધી તેમની હાજરીમાં હાથ ધરાયેલી પ્રક્રિયાનું વર્ણન કર્યું છે. સાક્ષીને શેડો સાક્ષી બનવાની સૂચના

આપવામાં આવી હતી અને તેણીએ જણાવ્યું છે કે તેણી ફરિયાદી નશરીન અને મહેરુનિશા સાથે આરોપીને મળવા ગઈ હતી અને ફરિયાદીએ આરોપીને કહ્યું હતું કે મહેરુનિશાનો પેન્શન ઓર્ડર મળી ગયો છે પરંતુ તેઓ તેને સમજી શક્યા નથી, અને તેથી, તેમને તે સમજાવવા માટે વિનંતી કરી હતી અને તેમણે તેમને પ્રક્રિયા સમજાવી હતી. ત્યારબાદ, તેઓ નીકળી ગયા હતા અને આરોપી તેમની પાછળ પાછળ આવ્યા હતા અને તેમને એક ખાલી રૂમમાં લઈ ગયા હતા અને ગેરકાયદેસર લાંચની રકમની માંગણી કરી હતી, જે ફરિયાદી દ્વારા આપવામાં આવી હતી અને આરોપીએ પોતાના જમણા હાથે તે સ્વીકારી હતી અને પોતાના શર્ટના જમણા ખિસ્સામાં મૂકી હતી. આરોપી પાછા પોતાની કચેરીમાં ગયા અને પોતાના ટેબલ પર બેઠા, અને ત્યારબાદ, ફરિયાદીએ પૂર્વ-નિર્ધારિત ઇશારો કર્યો અને રેડિંગ પાર્ટીના સભ્યો આવ્યા અને આરોપીને પકડી લીધા. સાક્ષીએ જણાવ્યું છે કે પંચનામામાં એવો ઉલ્લેખ છે કે મહેરુનિશાના પેન્શન પેપર્સ ટેબલ પરથી મળી આવ્યા હતા. આરોપીના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી ઉલટતપાસમાં, સાક્ષીએ જણાવ્યું છે કે પેન્શન માટે શું પ્રક્રિયા હાથ ધરવામાં આવે છે તે તેણી જાણતી નથી અને મહેરુનિશાના પેન્શન માટે શું પ્રક્રિયા હાથ ધરવામાં આવી હતી તે તેણી જાણતી નથી. મહેરુનિશા કે નશરીને તેણીને પ્રક્રિયા વિશે સમજાવ્યું ન હતું અને તેણીએ મહેરુનિશાના પેન્શન કેસ સંબંધિત કોઈ કાગળો જોયા ન હતા. તેણીની હાજરીમાં નશરીને મહેરુનિશા સાથે કોઈ ચર્ચા કરી ન હતી અને મહેરુનિશા આરોપીની કચેરીએ કેવી રીતે આવી હતી તે

તેણી જાણતી નથી. જ્યારે તેઓ ખાલી રૂમમાંથી બહાર આવ્યા અને આરોપીની કચેરીમાં પાછા આવ્યા, ત્યારે તેણીએ નશરીન પાસે મહેરુનિશાના પેન્શન પેપર્સ જોયા પરંતુ તેણીએ તે એસીબી કચેરીમાં જોયા ન હતા. તેણીએ કાગળો વાંચ્યા ન હતા અને માત્ર નશરીનના કહેવા પર, તેણીને જાણ કરવામાં આવી હતી કે તે કાગળો પેન્શન કેસના હતા. ફરિયાદી નશરીને તેણીને કાગળો કઈ તારીખે મળ્યા તે જણાવ્યું ન હતું. ટ્રેપ સમયે, તે જ કચેરીમાં અન્ય કર્મચારીઓ કામ કરતા હતા અને મહેરુનિશા આરોપીની કચેરીએ આવી હતી. સાક્ષીએ સ્વીકાર્યું છે કે જો તેણી પંચનામા મુજબ જુબાની ન આપે તો તેણે ખાતાકીય કાર્યવાહીનો સામનો કરવો પડે.

૧૦.૨. આંક ૪૧ પર તપાસાયેલા ફ.સા.-૩ વિજયકુમાર તુલજારામ નવલે ટ્રેપ ગોઠવનાર અધિકારી છે જેમણે ફરિયાદી એસીબી કચેરીએ આવી ત્યારથી લઈને ટ્રેપ સફળ થઈ ત્યાં સુધી ટ્રેપ માટે તેમના દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી સમગ્ર પ્રક્રિયાનું વર્ણન કર્યું છે. આરોપીના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી ઉલટતપાસમાં, સાક્ષીએ જણાવ્યું છે કે ફરિયાદી પાસે ફરિયાદ દાખલ કરવા માટે કોઈ કારણ ન હતું અને ફરિયાદ તેણીની પિતરાઈ બહેન મહેરુનિશાના પેન્શન પેપર્સ અંગેની હતી. ફરિયાદીએ જણાવ્યું હતું કે આરોપી પેન્શન પેપર્સ તૈયાર કરતા ન હતા, અને વાસ્તવમાં, મહેરુનિશાના પેન્શન પેપર્સ પહેલેથી જ તૈયાર થઈ ગયા હતા અને પેન્શન મંજૂર થઈ ગયું હતું અને આરોપીએ ટ્રેપ સમયે પહેલેથી જ મંજૂર થયેલા પેન્શનના કાગળો બતાવ્યા હતા. સાક્ષીએ સ્વીકાર્યું છે કે

ફરિયાદ દાખલ કરતી વખતે ફરિયાદી પાસે પહેલેથી જ પસાર થયેલા હુકમ સાથેના પેન્શન પેપર્સ હતા પરંતુ તેણીએ આરોપી પેન્શનનો હુકમ આપતા નથી તેવા બહાના હેઠળ ફરિયાદ દાખલ કરી હતી અને તેણીએ તેમની પાસેથી હકીકતો છુપાવી હતી. તેમણે પૂછપરછ કરી હતી કે મહેરુનિશા શા માટે ફરિયાદ દાખલ કરતી નથી પરંતુ ફરિયાદીએ જણાવ્યું હતું કે તેણી માનસિક રીતે અસ્વસ્થ છે અને જ્યારે તેઓ રેડ માટે ગયા ત્યારે મહેરુનિશા કચેરી ખાતે હાજર હતી અને કાર્યવાહી પૂર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી રોકાઈ હતી. તેમણે ટ્રેપના દિવસે આરોપીની ધરપકડ કરી ન હતી પરંતુ, તરત જ ત્યારબાદ, જણાવ્યું છે કે તેમણે તે જ સમયે આરોપીની ધરપકડ કરી હતી. ફરિયાદીએ પૂર્વ માંગણી કઈ તારીખે કરવામાં આવી હતી તેનો ઉલ્લેખ કર્યો ન હતો અને પેન્શન પેપર્સ ઉપલબ્ધ હોવા છતાં તેમના દ્વારા જમ કરવામાં આવ્યા ન હતા. ફરિયાદી એક પ્રેસ રિપોર્ટર હતી અને, ટ્રેપ સમયે, અન્ય કર્મચારીઓ એટલે કે કારિયાભાઈ, પરમારભાઈ, કાંતિભાઈ, બગડાભાઈ અને જસાણીભાઈ પણ પોતાના ટેબલ પર હાજર હતા પરંતુ તેમણે કોઈપણ કર્મચારીઓના નિવેદનો નોંધ્યા ન હતા. ટ્રેપ સમયે મહેરુનિશા હાજર હોવા છતાં, તેમણે તેણીનું નિવેદન નોંધ્યું ન હતું અને જ્યાં આરોપી બેઠા હતા તે જ રૂમમાં પંચનામું લખવામાં આવ્યું હતું. સાક્ષીએ આંક ૪૨ પર જમી મેમો અને આંક ૪૭ પર મહેરુનિશા શકુરભાઈનો પેન્શન ઓર્ડર રજૂ કર્યો છે.

૧૦.૩. આંક ૫૦ પર તપાસાયેલા ફ.સા.-૪ જગતસિંહ દોલતસિંહ ચૌહાણ તપાસ અધિકારી છે જેમણે પંચ સાક્ષીઓ, ફરિયાદી નશરીન અને મહેરુનિશા

તથા રેડિંગ પાર્ટીના અન્ય સભ્યોના નિવેદનો નોંધ્યા છે; અને ત્યારબાદ તેઓ માંદગીની રજા પર ગયા હોવાથી તપાસ પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર અલગોતરને સોંપવામાં આવી હતી. આરોપીના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી ઉલટતપાસમાં, સાક્ષીએ જણાવ્યું છે કે ટ્રેપ સમયે મહેરુનિશા હાજર હોવા છતાં અને પેન્શન અંગેની સમસ્યા મહેરુનિશાની હોવા છતાં ફરિયાદી મહેરુનિશા ન હતી પરંતુ તેમને મળેલા કાગળોમાં એવું જણાયું હતું કે પેન્શન પેપર્સ પહેલેથી જ તૈયાર હતા અને ફરિયાદ દાખલ કરતાં પહેલાં મહેરુનિશા દ્વારા પેન્શન પેપર્સ મેળવી લેવામાં આવ્યા હતા.

૧૦.૪. આંક ૫૩ પર તપાસાયેલા ફ.સા.-૫ હસમુખભાઈ ભાઈલાલભાઈ ઠક્કર પંચ સાક્ષી છે જેમણે ટ્રેપના દિવસે હાથ ધરવામાં આવેલી કાર્યવાહીનું સમર્થન કર્યું છે. આરોપીના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી ઉલટતપાસમાં, સાક્ષીએ સ્વીકાર્યું છે કે પંચનામું ટ્રેપ ગોઠવનાર અધિકારીના કહેવા મુજબ લખવામાં આવ્યું હતું અને તેઓ પેન્શન કેસની વાસ્તવિક પૃષ્ઠભૂમિથી વાકેફ ન હતા.

૧૦.૫. આંક ૫૬ પર તપાસાયેલા ફ.સા.-૬ રાકેશ બલદેવકૃષ્ણ શર્મા તપાસ અધિકારી છે જેમણે તપાસ સંભાળી હતી અને સંબંધિત કોર્ટ સમક્ષ આરોપનામું દાખલ કર્યું હતું. આરોપીના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી ઉલટતપાસમાં, સાક્ષીએ સ્વીકાર્યું છે કે રેડ સમયે આરોપી સાથે કામ કરતા કર્મચારીઓના નિવેદનો તેમણે નોંધ્યા ન હતા કારણ કે તેમના નિવેદનો પહેલેથી

જ નોંધાઈ ગયા હતા અને તેઓ ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપતા ન હોવાથી, આરોપનામામાં તેમના નામ સાક્ષીઓ તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા નથી.

૧૧. રેકર્ડ પરના સમગ્ર પુરાવાની નવી અને સ્વતંત્ર પુનઃ મૂલવણી કરતાં, આ કોર્ટને જણાય છે કે ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ હેઠળ ફરજિયાતપણે જરૂરી એવા ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને સ્વીકૃતિના પાયાના તથ્યો સ્થાપિત કરવામાં ફરિયાદપક્ષ નિષ્ફળ ગયું છે. ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવા આક્ષેપ પર ટકેલો છે કે એક નિવૃત્ત પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષિકા મહેરુનિશા શકુરભાઈ પાલવાલાના પેન્શન પેપર્સની પ્રક્રિયા કરવા માટે આરોપીએ રૂ. ૧,૦૦૦/- ની માંગણી કરી હતી, જે પાછળથી રૂ. ૫૦૦/- નક્કી થઈ હતી. જો કે, એ સ્વીકૃત સ્થિતિ છે કે સદર મહેરુનિશા શકુરભાઈ પાલવાલા ફરિયાદી ન હતી, અને ફરિયાદ તેણીની પિતરાઈ બહેન, ફ.સા.-૧ - નશરીન ઇબ્રાહીમભાઈ દ્વારા નોંધાવવામાં આવી હતી, જે સીધી લાભાર્થી કે નારાજ વ્યક્તિ ન હતી. નોંધપાત્ર રીતે, ફરિયાદીએ ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું નથી અને તેણીને પક્ષદ્રોહી જાહેર કરવામાં આવી છે. તેણીએ સ્પષ્ટપણે સ્વીકાર્યું છે કે પેન્શન ઓર્ડર તારીખ ૧૪.૧૨.૧૯૯૮ ના રોજ પહેલેથી જ જારી થઈ ચૂક્યો હતો અને તારીખ ૦૫.૦૧.૧૯૯૯ ના રોજ ફરિયાદ નોંધાવતા પહેલાં પણ તે તેણીના કબજામાં હતો, જેના કારણે ફરિયાદપક્ષના કેસનો મુખ્ય પાયો—કે પેન્શન ઓર્ડર જારી કરવા માટે ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી કરવામાં આવી હતી—સંપૂર્ણપણે અસંભવિત બની જાય છે.

૧૧.૧ વધુમાં, ફરિયાદીએ સરકારી પાવડરવાળી ચલણી નોટો ઓળખવાનો ઇનકાર કર્યો છે અને જુબાની આપી છે કે સદર રકમ ઘટનાના લગભગ એક વર્ષ પછી તેણીને પરત કરવામાં આવી હતી. ફ.સા.-૩ - ટ્રેપ ગોઠવનાર અધિકારી, વિજયકુમાર તુલજારામ નવલેનો પુરાવો પણ દર્શાવે છે કે શરૂઆતમાં જ ફરિયાદી દ્વારા મહત્વપૂર્ણ હકીકતો છુપાવવામાં આવી હતી. ફરિયાદપક્ષનો પુરાવો પોતે જ જાહેર કરે છે કે ટ્રેપ સમયે, ફરિયાદીએ પહેલેથી જ જારી કરાયેલ પેન્શન ઓર્ડર આરોપીને બતાવ્યો હતો અને માત્ર પ્રક્રિયાગત પાસાઓ અંગે માર્ગદર્શન માંગ્યું હતું, જે આરોપીએ સમજાવ્યું હતું. આવા સંજોગોમાં, માંગણીનું આવશ્યક તત્વ સ્પષ્ટપણે ગેરહાજર છે.

૧૧.૨. સૌથી મહત્વપૂર્ણ સાક્ષી, એટલે કે ખુદ મહેરુનિશા શકુરભાઈ પાલવાલાની બિન-તપાસથી વધુ એક ગંભીર ક્ષતિ ઊભી થાય છે, જે પેન્શનની વાસ્તવિક લાભાર્થી હતી અને સ્વીકૃતપણે ટ્રેપના દિવસ સહિત અનેક પ્રસંગોએ હાજર હતી. ફરિયાદી દ્વારા આપવામાં આવેલો ખુલાસો કે મહેરુનિશા શકુરભાઈ યોગ્ય માનસિક સ્થિતિમાં ન હતી તે કોઈપણ પુરાવા વિનાનો છે અને તેણીએ શિક્ષિકા તરીકે સેવા આપી હતી અને યોગ્ય સમયે નિવૃત્ત થઈ હતી તે સ્વીકૃત હકીકતથી ખોટો સાબિત થાય છે. આ નિર્ણાયક સાક્ષીને અટકાવી રાખવી એ ફરિયાદપક્ષ વિરુદ્ધ પ્રતિકૂળ અનુમાનને આમંત્રણ આપે છે.

૧૧.૩. પુરાવો અસ્પષ્ટતાથી પણ પીડાય છે, કારણ કે ફરિયાદી દ્વારા પૂર્વ માંગણીની કોઈ ચોક્કસ તારીખ કે પ્રસંગ જણાવવામાં આવ્યો નથી. ફોજદારી

કાર્યવાહી માટેની મંજૂરી પણ યાંત્રિક રીતે આપવામાં આવી હોવાનું જણાય છે, કારણ કે મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારીએ સ્વીકાર્યું છે કે એસીબી દ્વારા મંજૂરીના હુકમનો ડ્રાફ્ટ મોકલવામાં આવ્યો હતો, જેથી યોગ્ય રીતે મનનો ઉપયોગ કરવા અંગે શંકા ઊભી થાય છે. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નીરજ દત્તા વિ. રાજ્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ઠરાવવામાં આવેલા કાયદાના પ્રકાશમાં, એ સુસ્થાપિત છે કે પી.સી. એક્ટ હેઠળ દોષિત ઠરાવવા માટે ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણીની સાબિતી એ અનિવાર્ય શરત છે, અને આવી સાબિતીના અભાવે, પી.સી. એક્ટની કલમ ૨૦ હેઠળનું અનુમાન ઉદ્ભવતું નથી. હાલના કેસમાં, માંગણીનો કોઈ વિશ્વસનીય પુરાવો નથી, પરંતુ ફરિયાદપક્ષનું પોતાનું સંસ્કરણ તેના મુખ્ય સાક્ષી દ્વારા વિરોધાભાસી સાબિત થાય છે. વધુમાં, ચંદ્રપ્પા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતોનો અમલ કરતાં, આ કોર્ટ સભાન છે કે નિર્દોષ છોડી મૂકવા સામેની અપીલમાં, જ્યાં સુધી વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટના તારણો વિફૂત અથવા સંપૂર્ણપણે અવાજબી ન હોય ત્યાં સુધી હસ્તક્ષેપ કરવો અયોગ્ય છે. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે લીધેલો દ્રષ્ટિકોણ પુરાવાની યોગ્ય મૂલવણી પર આધારિત એક સંભવિત અને સુવ્યવસ્થિત દ્રષ્ટિકોણ છે, અને કોઈ વિફૂતિ કે ગેરકાયદેસરતા દર્શાવવામાં આવી નથી. સમગ્ર સંજોગોને જોતાં, આ કોર્ટને અપીલમાં કોઈ યોગ્યતા જણાતી નથી. ફરિયાદપક્ષ પોતાનો કેસ વાજબી શંકાથી પર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યું છે, અને નિર્દોષ છોડી મૂકવાના વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવાની જરૂર નથી. તે મુજબ, અપીલ નામંજૂર કરવામાં આવે

છે.

૧૨. વિજ્ઞાન સ્પેશિયલ જજ અને પ્રિસાઈડિંગ ઓફિસર, ૧લી ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ, જૂનાગઢ દ્વારા સ્પેશિયલ કેસ (એસીબી) નં. ૪૭/૧૯૯૯ માં તારીખ ૧૩.૦૫.૨૦૧૦ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો વાદ્યસ્ત ચુકાદો અને હુકમ આથી બહાલ રાખવામાં આવે છે. જામીન ખત રદ કરવામાં આવે છે.

૧૩. સંબંધિત ટ્રાયલ કોર્ટને કેસનું રેકર્ડ અને કાર્યવાહી તુરંત પરત મોકલવી.

સહી/-

(એસ.વી. પિન્ટો, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====